

Den økonomiske Videnskabs praktiske Betydning.

Praktisk Anvendelighed er ikke nogen Forudsætning for videnskabelig Forsken. Mange af de mest epokegørende videnskabelige Resultater er utvivlsomt opnaaet uden Tanke paa deres praktiske Nytte, ud fra ren Erkendelsestrang. Ofte vil det vel være saaledes, at det er et praktisk Formaals, der sætter Forskningsarbejdet igang. Eksempler herpaa er de Forskningslaboratorier, som økonomiske Foretagender eller økonomiske Sammenlutninger ofte og i større og større Udstrækning opretter og opretholder. Mange af Videnskabens betydeligste Landvindinger ikke mindst indenfor Naturvidenskaberne, men dog ogsaa indenfor Økonomien gøres paa disse med praktiske Formaals oprettede Laboratorier. Men selv i saadanne Tilfælde vil det i Reglen gaa saaledes, at skønt det er et praktisk Formaals, der sætter Forskeren igang, vil han under Arbejdet ganske glemme dette Formaals og blive besat af den rene Forskertrang; ja, man tør maaske endd sige, at hvis dette ikke sker, er der Fare for, at Arbejdet mislykkes, fordi Forhaabninger og forudfattede Meninger vil hindre ham fra at gaa til Bunds i Sagen; han vil være tilbøjelig til at standse, der hvor han synes at finde Bekræftelse paa det Resultat, han haaber og ønsker. Denne Fare er særlig stor, naar

det drejer sig om en Videnskab som Økonomien, hvor man nødvendigvis maa operere med Begreber, som er vanskelige at definere exact, og hvor man i Reglen tvinges til at gøre et Udvalg blandt de mange Elementer, der faktisk indgaar i Sammenhængen.

Vi kan altsaa slaa fast, at et praktisk Formaal ikke er nødvendigt for Forskningen, ja, at det end ikke fra det rene Forskerstandpunkt er ønskeligt.

Men dette hindrer ikke, at man kan spørge, hvad en bestemt Videnskab f.Eks. Nationaløkonomien har betydet eller kan betyde for Menneskenes praktiske Formaal.

Nu har det vist paa Forhaand i høj Grad Formodningen for sig, at den økonomiske Videnskab har stor praktisk Betydning. Det økonomiske, d.v.s. Bestræbelserne for at tilpasse knappe Midler til givne Behov, kort sagt at holde Hus med sine Resource udgør en eminent vigtig Del af den menneskelige Tilværelse. Det er ganske vist langt fra den ~~eneste~~ eneste Interessesfære, Mennesket har. Religion, Familieliv, Nationalfølelse, Kærlighed, Had og mange andre Følelser og Interesser spiller en uhyre Rolle i Tilværelsen, men selv disse har eller kan have en økonomisk Side, og man tør rimeligvis sige, at der ikke er nogen enkelt Side af Tilværelsen, der spiller saa stor Rolle som den økonomiske.

Dertil kommer, at Kommunikationsmidlernes fantastiske Udvikling og de tekniske Forandringer, hvis væsentlige Træk er en til Yderlighed drevet Arbejdsdeling, har gjort den hele økonomiske Proces til en i højeste Grad indviklet Affære.

Det maa derfor paa Forhaand betragtes som givet, at det er en for Praksis højst vigtig Opgave at analysere og klarlægge dette Omraade, saaledes at Menneskene i højere Grad kan se, hvad de foretager sig. Ja, man tør gaa saa vidt som at sige, at hvis den økonomiske Videnskab havde været mere fremskreden, hvis de ledende Mænd rundtom i Landene blot havde villet sætte sig ind i dens Resultater eller vilde have taget Økonomerne med paa Raad vilde mange af de Rystelser, økonomiske, sociale, nationale, som vi i en Aarrække har været udsat for, ikke være indtraadt.

Der kan altsaa ikke være Tvivl om, at en Videnskab, der beskæftiger sig med at studere og klarlægge de økonomiske Processer, har overordentlig stor praktisk Betydning, ja, denne Videnskabs Udvikling og Anvendelse i Praksis er maaske endda Forudsætning for, at visse andre Videnskabsgrenes Resultater kan finde praktisk Anvendelse, fordi det næppe i Længden er muligt, at de tekniske Forandringer uhindret kan faa Lov at sætte sig igennem, hvis deres økonomiske Udnyttelse til Gavn for Folkets brede Lag ikke kan sikres.

Det er imidlertid altfor vagt at tale om den økonomiske Videnskabs praktiske Betydning i Almindelighed. Samfundet bestaar af Individuer, og disse Individuer bestaar af Grupper, som i en eller anden vigtig Henseende er mere eller mindre ensartet. Ved næsten ethvert Ræsonnement vedrørende Samfundsforhold maa man i hvert Fald ved sin Analyse sondre mellem disse Grupper.

Jeg vil derfor ogsaa se lidt paa, hvad den økonomiske Videnskab betyder for forskellige Grupper. En dyberegaaende Analyse vilde rimeligvis kræve Opdeling i et stort Antal Grupper,

men af Hensyn til den begrænsede Tid, en enkelt Forelæsning give vil jeg nøjes med at betragte to store og betydningsfulde Samfundsgrupper, nemlig De selvstændige næringsdrivende og Lønarbejderne.

De selvstændige Næringsdrivende kan fra et samfundsøkonomisk Synspunkt betragtes som en Slags Embedsmænd. Det karakteristiske ved dem er, at de har et betydelig samfundsmæssigt Ansvar, ganske som Statens ledende Tjenestemænd, der træffer Beslutning i vigtigere Sager eller afgiver Erklæringer om dem, har et samfundsmæssigt Ansvar. Til Gruppen hører altsaa alle, der har et saadant Ansvar, uanset om Virksomheden drives helt eller delvis for andres Regning.

Den Opgave, disse Mennesker røgter, er overmaade vigtig for Samfundet. Bortset fra de ganske vist stadig større og større Omraader af det økonomiske Liv, som Staten lægger direkte under sig, er det nemlig de selvstændige Næringsdrivende, der bestemmer, hvorledes Landets produktive Ressourser skal benyttes det er aabenbart livsvigtigt for Samfundet, hvorledes de løser denne Opgave. Den Stilling, de saaledes har, beror ikke paa nogen Naturlov, men paa den af Mennesker skabte Retsorden, og man kan derfor betragte Sagen saaledes, at det er en Opgave, der er betroet dem, og det er derfor, jeg har benyttet Udtrykket Embedsmænd om dem.

Men det er Embedsmænd af en særlig Slags. De er ikke ansat med fast Løn og Pension som andre Embedsmænd, men maa i Virkeligheden sætte deres økonomiske Eksistens i Pant paa, at

de løser deres Opgave rigtigt; hvis dette nemlig ikke sker, vil de lide store Tab eller møde økonomisk Ruin, til Gengæld har de Mulighed for særlig stor Indtægt, hvis de disponerer rigtigt. Der^{med}~~imod~~ er ingenlunde sagt, at det, der fra deres Synspunkt tager sig ud som det vigtigste, og som altsaa giver dem størst Fortjeneste under de herskende Samfundsforhold, ogsaa i alle Tilfælde er det rigtige fra Samfundets eller fra andre vigtige Grupperes Synspunkt. I de fleste Tilfælde vil de to Ting formentlig falde nogenlunde sammen, men jeg vil her udelukkende betragte Sagen ud fra den selvstændige Næringsdrivendes eget Synspunkt.

Hvad kan nu den økonomiske Videnskab betyde for denne Samfundsgruppe?

Hvad det drejer sig om for disse Mennesker er sikrest muligt at kunne bedømme den kommende Tids Prisudvikling eller Afsætningsforhold; thi ~~deres~~^{deres} økonomiske Velfærd beror paa Forskellen mellem Prisen paa de Varer og Tjenester, de sælger, og de Varer og Tjenester de køber, samt de Mængder, der kan afsætte til givne Priser. Det drejer sig undertiden om Dispositioner, som strækker sig meget langt ind i Fremtiden, f.Eks. naar der er Tale om at binde Midler i faste Anlæg.

Denne vanskelige Opgave synes disse Mennesker ofte at løse mærkværdig godt, og hvis man spørger dem. hvorledes de bærer sig ad, vil de som Regel slet ikke kunne redegøre derfor; de bygger ikke paa systematiske Iagttagelser eller Undersøgelser men handler paa Grundlag af et intuitivt Skøn over hele det Felt der ligger indenfor deres Synsvinkel; man siger ofte, at den

Forretningsmand, der hyppigst disponerer rigtigt, er udstyret med en 6te Sans. I Virkeligheden beror det rimeligvis i stor Udstrækning paa det rene Held, men paa den anden Side kan der næppe være Tvivl om, at den paagældendes Igattagelsesevne, Intelligens og Dømmekraft spiller en Rolle.

Det er imidlertid indlysende, at ligegyldigt i hvor rigt Maal en Forretningsmand er udstyret med disse værdifulde Evner, vil han dog endnu sikrere kunne træffe sine Dispositioner i jo højere Grad, Forholdene ligger belyst. Og her er det, at den økonomiske Videnskab kommer i Betragtning.

Lad os tage nogle Eksempler:

For det første gælder det om at skaffe sig Overblik over den løbende Produktions Størrelse og Bevægelserne i Lagerbeholdningerne indenfor en Branche. Dette er naturligvis først og fremmest en statistisk Opgave, men man kan ikke skille Økonomi og Statistik ad, for Statistik er den med Erfaringsmateriale arbejdende Økonomis Redskab.

Men dette er ikke tilstrækkeligt; det er af afgørende Betydning at kunne skønne om, hvorledes Forbrugerne i deres Indkøb reagerer overfor højere Priser, eller hvorledes Priserne reagerer overfor forøgede Mængder, der kastes paa Markedet; med andre Ord man skal kende det paagældende Behovs Karakter, det Økonomeerne kalder Efterspørgslens Elasticitet, Sammenhængen mellem Ændringer i Priser og Mængder.

Det er ganske klart, at det vil være af overordentlig Betydning for den økonomiske disponerende, hvis Økonomeerne kan klare disse Sammenhæng.

Dette er imidlertid en saare vanskelig Opgave, der overhovedet ikke kan løses exact, men det er dog allerede paa Økonomiens nuværende Stade muligt ved Hjælp af forskellige Metoder og ved Analyse af historisk Materiale at angive Karakteren af denne Sammenhæng. Vanskeligheden ligger deri, at der i det historiske Forløb stadig sker Endringer i de grundlæggende Kendsgerninger. Et Studium af dette Forløb viser imidlertid, at disse Endringer er underkastet en vis Regelmæssighed, og det vil derfor være muligt i grove Træk at tage Hensyn til disse Forandringer og inddrage dem i sine Beregninger.

Disse Regelmæssigheder, der beror paa Trægheden i Samfundsstrukturerne, kan imidlertid brydes af retslige historiske Begivenheder, men ogsaa her kan den økonomiske Forskning komme til Hjælp, idet den kan drage historiske Analogier; f.Eks. vise hvorledes Begivenheder af lignede Karakter i tidligere Tilfælde har paavirket Forholdene. Men dernæst kan den økonomiske Videnskab paa Grundlag af Iagttagelserne eller ved Hypoteser, der er afprøvet paa Iagttagelserne, opstille visse elementære, generelle Love, der tillader at drage Slutninger fra det ene Fænomen til det andet.

Men alt dette tillader dog ingenlunde Økonomerne at forudsige Udviklingen med rimelig Sikkerhed, og Økonomiens Arbejdsresultater kan derfor heller ikke fritage Forretningsmanden eller andre for at tage Ansvar for sine Dispositioner, men den kan stille Materiale til hans Raadighed, som giver ham et bedre Grundlag for et Skøn, end hvis han kun har sine egne ~~yx~~ usystematiske Iagttagelser at bygge paa.

Men dernæst er der en anden Ting, som den økonomiske Videnskab kan lære Forretningsmanden eller den selvstændige Næringsdrivende: Økonomen studerer den samfundsøkonomiske Proces og de enkelte Elementers indbyrdes Sammenhæng. Indsigt i denne Proces vil, vise Forretningsmanden, at det ikke er ligegyldigt paa hvad Maade, han tjener sine Penge. Det er ganske vist ofte muligt midlertidigt, ja, undertiden for temmelig lang Tid at tjene Penge paa andre Bekostning, ^{men} ~~sen~~ Indsigt i den økonomiske Sammenhæng viser, at den der vil grunde en Virksomhed, som ogsaa i det lange Løb er holdbar, maa udføre en samfundsmæssig Funktion, maa tjene et eller andet Behov.

Jeg vender mig dernæst til den anden store Gruppe, jeg nævnte, nemlig Lønarbejderne.

Det er klart, at det maa være denne Gruppens Opgave, naar den optræder som Gruppe, saaledes som den f. Eks. gør det i Arbejderorganisationerne, at kæmpe for og varetage Gruppens økonomiske Interesse, ^{men} ~~sen~~ det ~~kræve~~ turde være lige saa klart, at, for at kunne udføre denne Funktion paa den mest effektive Maade, er det nødvendigt at have Indsigt i den økonomiske Sammenhæng.

For at kunne forbedre sine Lønforhold, uden at det sker paa andres Arbejdergruppers Bekostning, maa der foreligge et Produktionsresultat, som der kan disponeres over, uden at Virksomhedens økonomiske Eksistens undergraves. I et ^{maa} ~~fra~~ privat Ejendomsret til Produktionsmidlerne grundet Samfund maa den til Virk

sonhedernes Drift og Opretholdelse nødvendige Kapital kunne forrentes og alle øvrige Produktionsfaktorer maa i det lange Løb aflønnes normalt. Derfor vil Arbejdernes kollektive Aktion for bedre Arbejdsvilkaar før eller senere strande, hvis disse Vilkaar ikke er tilstede, eller hvis der ikke er rimelig Udsigt til, at de kan komme tilstede. Fagforeningernes Kamp for at forbedre Arbejdsvilkaarene kan føre til og har ført til, at mere rationelle Produktionsmetoder eller Organisationer er tvunget igennem, saaledes at Produktionen har kunnet bære den højere Løn, men det gælder at vurdere disse Muligheder.

Ligesom der blandt de selvstændige Næringsdrivende findes Mænd, der intuitivt, uden systematiske Undersøgelser, kan bedømme en Situation rigtigt, saaledes findes der ogsaa Arbejderførere, der har denne Egenskab.

Lad mig her nævne en Mand, som Jens Jensen, først Malersvend, senere Borgmester i København og død som Stadens Overpræsident. I en Artikel i "Tilskueren" i ~~1885~~ 1895 skriver han følgende:

"Medens Arbejderne i Bevægelsens første Tid kan rasonnerede udfra deres moralske Retskrav og ikke tog fornødent Hensyn til, hvad der var rimeligt i Øjeblikket, saa bliver denne Side af Sagen ~~nu~~ nu underkastet en meget omhyggelig Drøftelse og Undersøgelse i Fagforeningerne."

Jens Jensen var allerede paa dette i Fagforeningernes Historie tidlige Tidspunkt naaet til den Erkendelse, at det er den økonomiske Situation, der er afgørende for, om der er en sund Basis for en Lønaktion, og at det ikke er i Arbejdernes Interesse at begynde en saadan Aktion med mindre disse Vilkaar er tilstede.

Siden Jens Jensen optraadte som Arbejderfører, er Arbejderorganisationernes Stilling styrket uhyre; samtidig er der sket gennemgribende Andringer i den økonomiske og sociale Struktur, der bevirker, at langt større Værdier end tidligere staar paa Spil under Kampen om Produktionsudbyttets Fordeling. Dermed er Ansvarer hos de kæmpende Organisationer steget stærkt, og Indsigt i det økonomiske Livs Mekanisme er derfor i endnu højere Grad blevet nødvendigt.

Der vil fremdeles være Folk i Ledelsen, som i Kraft af overlegen Intelligens og skæbne Dømmekraft vil være istand til at disponere rigtigt, lige som der vil være andre, der ikke har disse Egenskaber, men hvad enten det ene eller det andet er Tilfældet, vil en systematisk Undersøgelse af de økonomiske Forhold skabe et sikrere Grundlag for Dispositionerne end Handling blot paa Grundlag af rent intuitive Evner.

Dette synes man ogsaa at være ved at erkende indenfor Organisationskredse, idet der er fremkommet Planer om at oprette et Raad, som netop skal beskæftige sig med en saadan Analyse af de økonomiske Forhold. Dette er ikke blevet mindre nødvendigt efter at Staten, som Erfaringen har vist, griber ind og regulerer Arbejdsvilkaarene, for det vil da være nødvendigt, at Parterne kan give den solidest mulige Dokumentation for Rigtigheden af de Synspunkter, de hævder. De Eksempler, jeg har nævnt, er tilstrækkelige til ^{at} vise, at den økonomiske Videnskab ikke blot kan tjene til at tilfredsstille Folks Erkendelsestrang, men at dens Resultater er af den største Betydning for den enkeltes

praktiske Virksomhed og Velfærd.

Der er imidlertid endnu et meget vigtigt Felt, hvor den økonomiske Videnskab har et betydningsfuldt Anvendelsesomraade, nemlig med Hensyn til den økonomiske Politik.

Politikerne behøver ikke at være Videnskabsmænd, det er rimeligvis ikke engang heldigt, at de er det. Videnskabsmændene er ensidig; han dyrker et snævert Omraade meget indgaaende, men deraf følger ogsaa, at han mangler Viden paa andre Omraader. Videnskabsmanden er Specialist, og som Amerikanerne siger: A specialist is a man who knows more and more about less and less until finally he knows everything about nothing.

Politikeren derimod skal først og fremmest være alsidig; det gælder i det hele taget for ham mindre om Viden end Evne til at forstaa og lytte til de Personer, der har Viden. Om Poincaré og Lloyd George siger man, at Poincaré vidste alt, men forstod intet, mens Lloyd George intet vidste, men forstod alt. Det sidste er vigtigere for en Politiker end det første.

Politikerens Opgave er at opstille Maal og udføre dem i Praksis. Den første Opgave kan Videnskaben ikke hjælpe ham med; der kan ikke fastslaaes objektivet hvilke politiske Maal, der skal forfølges; derimod kan Videnskaben, naar Maalet er givet, i Kraft af sin Indsigt i Tingenes Sammenhæng komme Politikeren til Hjælp med Hensyn til, hvilke Midler bedst fører til

Maalet, eller om et foreslaaet Middel har de ønskede Virkninger. Der er noget om, hvad Nina Bang sagde om sin Departementchef, at han med sin saglige Viden i Forhold til hende, der havde den politiske Afgørelse, var en beskeden kontormæssig Medhjælp.

Politikeren befatter sig med mange Slags Sager og har derfor Brug for mange Slags Sægekundskab, og Spørgsmaalet er derfor, hvilken Rolle spiller den økonomiske Sægekundskab, som Politikeren har Brug for.

I ~~min~~ min Barndom og tidligste Ungdom drejede Politik sig om Endring af Forfatningen af 1866, om Afskaffelsen af den privilegerede Valgret til Kommunerne, om Kvindernes Valgret, om Skole, Kirke, Forsvars- og Retsvæsen. Økonomi spillede praktisk talt ingen Rolle. Det var kun med Hensyn til Skattelovgivningen, at egentlige økonomiske Spørgsmaal kom frem; men selv her var de af forholdsvis beskeden Rækkevidde. I 1903-04 udgjorde Statens og Kommunernes Indtægt tilsammen kun 134 Mill.Kr. og endnu ved Verdenskrigens Udbrud var Beløbet kun 224 Mill. Nu derimod udgør Statens og Kommunernes løbende Indtægter mellem 8 og 900 Mill.Kr.

Spørgsmaalet om Virkningerne af det offentliges Indtægts- og Udgiftsvirksomhed er derfor blevet et ganske anderledes betydningsfuldt Spørgsmaal, end det var tidligere.

Men ikke nok hermed, Langt den overvejende Del af de Spørgsmaal, Politikerne beskæftiger sig med idag, er økonomiske Spørgsmaal. Det drejer sig om Statsregulering ~~af~~ Import og Eksport, om Fortsættelse af Priser og Regulering af Produktion, om Fastsættelse af Lønninger, Ydelse af Laan eller Tilskud, om

Regulering af Vekselkurser og Kreditvilkaar. Der er intet Omraade af det økonomiske Liv idag, hvor man ikke mærker Statens Haand.

Alle disse Indgreb i den komplicerede Mekanisme, som det økonomiske Liv er, har visse Virkninger, ofte Virkninger, de først kommer frem i deres fulde Styrke A_gr efter, at Foranstaltningerne er gennemført. De fører til Forskydninger i Indkomsterne mellem de forskellige Samfundsgrupper, de paavirker Produktionen og Udenrigshandelen. Det er Meningen med dem, men det gælder om, at de netop har de Virkninger, man tilsigter og ikke f. Eks. de modsatte.

Er det nu ikke sandsynligt, at her er Brug for den økonomiske Videnskabs Resultater eller for Folk, der har gjort Studiet og Analysen af det økonomiske Liv til sin Livsopgave?

Politikerne er gaaet ind til deres gigantiske Opgave med beundringsværdig Frejdighed, og de har ofte lagt forbavsende Dygtighed og Evne til at sætte sig ~~ned~~ ind i Tingene for Dagen, men Tilstandene ud over Verden vidner alligevel om, at der er Rum for Forbedringer.

Lad mig sige som min Overbevisning, at den Magt, som Staten idag øver over det økonomiske Liv rundt om i alle Landene vil føre til Kaos, hvis Politikerne ikke drager sig den videnskabelige uddannede Sagkundskab til Nytte. Som jeg allerede har sagt, er det slet ikke min Tanke, at denne Sagkundskab skal styre den skal stadig være en beskedent kontormæssig Medhjælp, men i denne Stilling maa den komme til at spille en større og større Rolle.

Dette gælder særlig de parlamentarisk styrede Lande. I de Stater, hvor Magten ligger fast i enkelte Personers Hænder, vil disse Personer dels have Mulighed for efterhaanden at erhverve sig den fornødne saglige Indsigt, dels vil de lettere kunne drage sig eksisterende Sagkundskab til Nytte, men i de parlamentarisk styrede Lande vil Hensynet til de periodiske Valg paavirke næsten enhver Sags Afgørelse, og det er utænkligt, at Vælgermassen som saadan skulde kunne gennemskue de indviklede Forhold, som det ofte drejer sig om.

Det vil derfor være af den allerstørste Betydning, ja en nødvendig Betingelse, for Opretholdelse af Folkestyret, at der findes en tilstrækkelig Stab af Personer, der er trænet i økonomisk Tænkning og Analyse, og at der skabes Organer gennem hvilke denne Sagkundskab kan drages til Nytte, saaledes at de Foranstaltninger, som Politikerne paatænker at gennemføre, kan blive undersøgt og klarlagt bedst muligt. Kun derigennem kan de være Haab om, at Vælgerne og særligt de politiske Førere, kan ~~de~~ dømme om, hvorvidt nu ogsaa disse Foranstaltninger uden skadelig Bevirkninger fører til det opstillede Mål.

Men her kommer vi til et meget vanskeligt Spørgsmaal. Kan Politikerne have Tillid til den økonomiske Sagkundskab? Økonomien er ikke nogen eksakt Videnskab; de Problemer, det drejer sig om, kan sjældent eller aldrig løses ved Hjælp af Matematik; den vil altid i hvert enkelt Tilfælde være en uhyre Mængde Forhold over Indflydelse paa Resultatet, og det vil derfor som

Regel være nødvendigt at indskrænke sig til at betragte nogle af de vigtigste af disse Faktorer. Dertil kommer, at de Kendsgerninger, Økonomerne opererer med, ustandseligt ændres, saaledes at Resultaterne hyppigt ~~forer~~ faar en hypotetisk Karakter. De gælder kun under bestemte Forudsætninger. Da nu Politik, særlig økonomisk Politik, næsten altid er en Kamp mellem de forskellige Grupperes økonomiske Interesser, er der saa ikke Fare for, at disse Gruppeinteresser - bevidst eller ubevidst - skal paavirke de Resultater, Økonomien kommer til? Vi hører jo alle til i et eller andet Milieu, er alle udgaaet fra en eller anden Samfundsgruppe og paavirket af dens Fordomme, Synspunkter og Interesser.

Ved Valget af de Forhold, der skal tages i Betragtning ved Analysen eller de Forudsætninger, man opererer med, kan Resultatet forskydes i Favør af den Interesse, man har eller det Milieu, man er udgaaet fra.

Det har utvivlsomt været og er stadig saaledes, at meget af det, som giver sig ud for økonomisk Videnskab, er kamoufleret Politik. Tænk f.Eks. paa hele Frihandelsdiskussionen og Diskussionen om Statens Indgriben i det økonomiske Liv i det hele taget. Endnu da jeg var Student, ansaas det for en videnskabelig Sandhed, at det bedst mulige økonomiske Resultat for Samfundet som Helhed vilde fremkomme ved, at Staten afholdt sig fra ethvert Indgreb i det økonomiske Liv. Dette Resultat kom man til ved at ræsonnere ud fra visse grundlæggende Principper, der i Virkeligheden slet ikke kunde være Genstand for videnskabelig

Prøvelse, og naar denne Betragtning kunde holde sig saa længe, hænger det sikkert i nogen Grad sammen med, at Økonomerne i Reglen var udgaaet fra Samfundsklasser, der var interesseret i den Tilstand, som vilde fremkomme, naar Staten afholdt sig fra Indgreb, og at disse Grupper i det hele og store havde Magten i Samfundet; vi har alle en større eller mindre Tilbøjelighed til at gøre os behagelige for Magthaverne. Nu ligger ^{Magten} de fleste Steder hos andre Samfundsklasser, og man er derfor Vidne til videnskabelig Svindel, der gaar i modsat Retning.

De Farer, jeg her taler om, kommer man vanskelig ud over ~~Egentlig burde Økonomer opereres for alt, hvad der hedder personlig Interesse og menneskelig Følelse, men det lader sig ikke gøre; vi er og bliver Mennesker.~~ Egentlig burde Økonomer

Alt hvad jeg kan sige er, at vi maa være paa Vagt over for os selv; vi bør fra den første Dag, vi beskæftiger os med Økonomi, skelne skarpt mellem objektiv Viden og moralske Principper.

Meget vil være vundet, naar Økonomerne holder sig borte fra saadanne Problemer, som hvorledes størst mulig Velfærd opnaas i Samfundet. Velfærd er ikke en videnskabelig Kategori, men en moralsk. Hvad den økonomiske Videnskab har at gøre med, er de økonomiske Fænomeners indbyrdes Sammenhæng; denne maa man søge at fastslaa paa Erfaringens Grund, og naar denne Sammenhæng foreligger klarlagt, vil saavel den enkelte i sin private økonomiske Virksomhed som Politikeren kunne se, hvorledes han bedst tjener sine Formaal.

Aldrig nogensinde har objektiv Redegørelse og nøgtern saglig Fremstilling været mere nødvendig end i vor Tid, hvor vi daglig bearbejdes af Propagandaens Massesuggestion paa Møder, i Aviser og gennem Radioen. Mod denne Gift tiltrænges en Modgift og indenfor sit Omraade er det den økonomiske Videnskab, der skal gøre sin Indsats her.

Men i hvilken Grad er den økonomiske Videnskab istand til at løse denne ^Upgave. Har den udviklet en saadan Sæmning af Grundsætninger, at den kan danne et nogenlunde sikkert Grundlag for praktisk Handlen, saaledes som Tilfældet er med f.Eks. Kemi og Fysiken?

Jeg har allerede været lidt inde paa Spørgsmaalet, men lad mig gøre et Par yderligere Bemærkninger derom.

Man hefter sig ofte ved Økonomernes Uenighed og Diskussionslyst. Forestillingerne herom er imidlertid stærkt overdrevne. For det første er det hyppigt saaledes, at de Personer, der snakker om Økonomi og ved allerbedst Besked, slet ikke er Økonomer, Alle mener sig i Virkeligheden berettiget til at have en Mening om disse Ting. Vi Økonomer er ikke patentbeskyttet. Men dernæst er de Spørgsmaal, hvorom der hersker Uenighed, som Regel af politisk Karakter. Uenigheden fremkommer, naar man forlader den objektive Viden og gaar over til at diskutere det, der bør være, i stedet for det, der er.

Det skal dog ikke skjules, at ogsaa hvad angaar Spørgsmaal af rent erkendelsesmæssig Karakter, er der Meningsforskelle men de er næppe større end indenfor andre Videnskaber; paa en Række praktisk~~me~~ meget vigtige Omraader hersker der fuld Enighed om Sammenhængen.

Ikke desto mindre nødes vi til at indrømme, at den ~~Snæversynethed~~^{Sammenhæng}, vi kan opstille indenfor det økonomiske Liv, er stærkt betinget; den gælder ofte kun under visse ganske bestemt sociale, politiske, mentale Forhold og maa revideres, eftersom disse Forhold skifter. Det er en Ulykke, naar Nationaløkonomern under visse bestemte Forudsætninger opstillede Løsninger af Folk tages som gældende for alle Tider og Forhold. Reglen er, at en af Tid og Sted betinget nationaløkonomisk Grundsætning trænger ned i Folket mange Aar efter, at den er fremsat og derfor ofte længe efter, at den har ophørt at have Gyldighed.

Den økonomiske Teori bestaar hovedsagelig i et Arsenal af Værktøj: Begreber, Metoder, abstrakte Modeller, som er uden Værdi i sig selv, men som ligesom f.Eks. Matematiken kan bruges ved Analyseringen og Løsningen af praktiske Problemer, men dette Værktøj egner sig ikke til Brug for Folk, der ikke har lært at haandtere den.

Dette Værktøj har vist sig særdeles effektivt ved Løsningen af mange Opgaver, og Videnskaben arbejder ~~ny~~ stadig paa dets Udbedring. Ikke desto mindre maa det indrømmes, at der er mange vigtige Problemer, som Økonomerne ikke kan løse tilfredsstillende.

Lad os som Eksempel nævne Virkningen af en ny Skat eller en given Skatteomlægning. Det er aabenbart højst vigtigt for Politikerne at vide, hvorledes den paagældende Foranstaltning virker; thi ellers kan man ikke bedømme, hvorvidt Foranstaltning stemmer overens med Formaalet. Det vil imidlertid være umuligt i alle Enkeltheder at sige, hvorledes Virkningerne vil blive. Man maa i Reglen holde sig til de mest nærliggende Virkninger og iøvrigt nøjes med at angive, hvilke andre Muligheder, der er.

Men denne Omstændighed, at Økonomien ikke er istand til fuldt ud at klarlægge Sammenhængen er ingen Grund til at lade Op-gaven ligge. Hvert eneste Hanefted, man naar fremad i Klarhed over disse vigtige Forhold, er dyrebart, og det er rimeligt at antage, at den trænede Økonom bedre end Lægmanden kan behandle disse Spørgsmaal.

Min Konklusion er da denne:

Økonomisk Virksomhed og økonomiske Overvejelser optager en meget væsentlig Del af Menneskets Liv. I det moderne Samfund, der bygger paa udstrakt Arbejdsdeling, som i større eller mindre Grad gør de økonomisk virkende Mennesker indbyrdes afhængige over hele Kloden, er de økonomiske Problemer, som det enkelte Individ eller den enkelte Institution stilles overfor, uhyre komplicerede. Det er af stor Interesse baade for vedkommende selv og for andre, at de trufne Dispositioner er vigtige. At dette bedre kan blive Tilfældet, naar Handlingerne baseres paa systematiske Iagttagelser og faglig Træning, end naar det sker paa rent Skøn turde være

indlysende, og deraf følger atter, at den økonomiske Videnskab, der netop beskæftiger sig med et systematisk Studium af de økonomiske Foreteelser, er af den største Betydning for det praktiske Liv.
